

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Jelen szám ára 25 kr.

Betegség után.

Milyen édes, boldogító
Keblemben az érzelem,
Hogy én ismét élő hittel,
Hál' adásban vidám szívvel
Imádkhatom Istenem!

Ő tartott meg; midőn szinte
Testi erőm megtörött,
Fájdalmimat enyhíteni,
Kedélyemet deríteni
Az isteni segély jött . .

És mily édes, boldogító
Az az öröm lelkemben,
Hogy körülöm ismét látom
Felvidulva kis családom . . .
Dicsértessék az Isten!

Boldog ember, a ki bizik,
Rendületlen a hitben!
Oh én biztam, s nem csalódtam,
Nyavalyámból felgyógyultam;
Dicsértessék az Isten!

Az unitárius püspök a közegészségügy érdekében.

Főtisztelendő Ferencz József püspök ur azt az áldozatot hozta a közegészségügy érdekében, hogy egy népszerű nyelven, alapos tanulmánnyal irt szakkönyvet megküldött mindenik unitárius egyháznak saját költségén. Ebből az alkalomból 35—1890. sz. alatt levelet intézett az esperesekhez, melyet örömünkre szolgál közzé adhatni, hogy innen is felhíva legyen a becses műre a papok és tanítók s általában a közegészségügy őreinek figyelme. Hiisszük, hogy az áldozat meghozza méltó gyümölcsét. A levél ez:

Tisztelendő esperes ur!

Kedves atyámfia az Urban!

Az országos közegészségügyi Egyesület, mely az ország közegészségi viszonyainak javítását munkálni tűzte ki maga elébe nemes feladatul, e czélból a mult évben Dr. Lendvay Benő pozsonymegyei tisztí főorvosnak egy népszerű munkáját adta ki ily czimmal: „Huszonöt év Márkusfalva életéből.“

E munkában, melyet az egyesület egyházunkban leendő ajánlás végett nekem is megküldött, a nép eszejárásának megfelelő egyszerű és világos nyelvezettel van elbeszélve egy község története, mely lelkipásztora és orvosa buzgolkodása által egészségtelen, ronda és járványdulta faluból barátságos, egészséges községgé változik.

A kis művet elolvasva, önkéntelenül ébredt fel lelkemben az óhajtás: vajha ez elbeszélés igaz történetté válnék! Mily szép dolog lenne, ha Márkusfalvát hazánk összes községeiben feltalálnók!

Pedig nincs semmi lehetetlenség benne. Csak az ügy iránti érdekeltég, melegség és komoly akarat hatná át mindnyájunk keblét.

Ezek indítottak engem arra, hogy a kétes eredményü ajánlás helyett a jelzett művet több példányban magam megrendeljem S midőn abból a mellékelt példányokat a hatósága alatti ekklésiánkban leendő kiosztás végett ezennel megküldeném, szeretem hinni, hogy ekklésiánk azokat tőlem nemcsak jó neven veszik, hanem a magok hasznára értékesítik és gyümölcsözővé is teszik.

Ha csak egy-két ekklésiánkban fogékony keblekre talál e közhasznu és szép irányu mű, ha annak szelleme lelkészeinkben és tani-tóinkban csak egy fokkal is emelni fogja a buzgóságot és törekvést, szorosabb értelemben vett köteleességeik teljesítése mellett, minden utat és módot felhasználni arra, hogy ekklésiánk jóllétét, fejlődését és haladását tőlük kitelhető módon minden irányban előmozdítsák: csekély áldozatom dús kamatot fog hajtani.

A midőn azért e közhasznu és szép irányu művet ekklésiáinknak és belső embereinknek ismételten becses figyelmökbe ajánlanám, vagyok a

Tisztelendő esperes urnak

atyafiságos indulattal

Kolozsvárt, 1890 január 19.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Emléksorok.

Kis világod : szived legyen tiszta,
S minden követ dobj kenyérrel vissza.
A szeretet — belvilágod napja —
Támadjon fel minden áldott napra,
És fényével, mely a te jóságod,
Ragyogja be ezt a nagyvilágot.

Óvakodj a hiu ábrándoktól ;
Kövesd csupán, mit jó sziv tanácsol.
Gondolj, akarj, harczolj, tüjr és szeress ;
Szegénységért mást soha meg ne vess.
A jót tegyed : mivel magába jó.
Hálát ne várj ; te légy hálaadó.

Csifó Salamon.

Brassai Sámuel arczképe.

A még csak öt éves Dávid Ferencz Egylet elnöke Dr. Brassai Sámuel életének 90-ik éves fordulóját éli. S mi ezt az alkalmat örömmel ragadjuk meg arra, hogy arczképét megküldjük olvasóinknak s az egylet tagjainak. Teljes szivből kérjük az Istent, hogy tartsa meg becses életét mostani jó erejében és egészségében még sokáig, mindnyájunk örömére, a tudomány és a közmívelődés hasznára.

Brassai Sámuel tanárrá választása 1837-ben.

Emlékeimből. V.

Az 1834—35. év folyamán uralgott liberalis és rojalis (pecsovics) korszellem előtt az egyházi ajtók se maradhattak zárva. Különösen a hazai törvények által Erdélyben kivételesen biztosított kebli authonómiaira helyezkedett protestans felekezetek kormányzatát a liberalizmus fény sugarára árasztotta el.

Igy volt ez észlelhető az unitáriusoknál is, mint a lelkiismeret szabadságának zászlóját fenn lobogtató előharczosoknál. E korszellem hatalma reconstruálta a Szentlászlói zsinat után az egyházi képviselő és Fő Tanácsot (konsistorium) új nemzedékkal, fiatal erővel, szabadelvű lelkes hitrokonokkal. Erről előbbi „Emlékeim“-ben már megemlékeztem. Most a határozott fellépés sikeréről az első győzelmes vívmányt említhetem fel.

Éppen „Emlékeim“ sorozatával foglalkoztam, midőn tisztelt szerkesztő titkár felszólítását vettem ; már kitűztem volt egy passust dr.

Brassai Sámuelnek, egyházi életünkben korszakot alkotó bevonulásáról, s tanári fellépéséről Fűzi János és Molnos Dávid tanáraink s egyházi főbb embereink korszaka keretében beigtatás végett. Látva a „Közlöny“ előfigyelmeztetései közt is Brassai S arczképének a közlelbbi füzetben tervelt kiadását, a fenn említett ismertetést még egy kissé odázva, szerencsésnek érzem s valloz magamat, ha az egész európai tudós világ előtt ismeretes magas szellem érdekes arczképehez bár egy halvány vonást tehetnék reszkető ujjaimmal!

Most is úgy rémlik előttem, hogy mint mikor a terhes felhők közül véletlen egy fénysugár tör ki, úgy tünt felém annak a válságos korszaknak egy nagy eseménye, hogy a levert bús hangulatot, s félénk kedélyeket felvillanyozza.

Vésztjosló fellegek valának egyházunk egén. Körmöczi püspök tehetetlen, Fűzi Jánost véletlen szélhűdés döntötte le erőteljes lábairól. A százesztendő, őszben is élénk tavaszi virulattal kedves Szabó Sámuel kezének reszketegsége s beszélő szervének s hangjának érthetlenségig ment rezegése munkaképtelenné tette. Mindkettő nyugalomba helyeztetett 100—100 pfrttal. Ekkor a mindenfelől felszólt közvélemény és az iskolai társaság nyilvánult érzékeny óhajtása figyelmeztette, mintegy sürgette a központi hatóságot határozott lépésekre, s csakugyan az igazgatóság négy jeles ifiut szemelt ki s terjesztett az E. Tanács elibe: Agh István, Vadadi Fülöp Ferencz, kövendi Nagy Sigmund és bölöni Mikó Lőrincz, a kir. lyceumban kitünő osztályzatu joghallgatókat, kik az E. K. Tanács előtt egyenként nyilatkoztak: hogy fizetés javítás mellett, választás esetére, vállalkoznak; de Molnos Dávid, akkor már Fűzi J. helyett főjegyző (generalis notarius) határozott tagadással felelt, mire a derék jelöltek szerényen visszavonultak.

Mikó Lőrincz később a tordai k postamester öreg Rédiger Károly alapítványára a tanári karba belépett. Mily dús eredménnyel, hasznos sikerrel oldotta meg vállalatát... az élők emléke, a rémuralom alatti életkérdéses küzdelmek, az erőszakosság vakmerő támadásai ellen kifejtett ellentállás, a kötséges viszonyok s válságos körülmények közt is megtartott szilárd önnállóság sokkal nagyobb s kimagaslóbb tényadatokban állitnak ki mellette fényes bizonyítványokat egyházi életünk évkönyvében, mintsem az én reszkető tollam tehetné.

Hogy a kormányzó közegek valamit tenni láttassanak, az esperesekkel egyesülve, különösen udvarhelykörü hirhedt hatalmu Konez Márton befolyásával, javaslatba hozták unokáját Árkosi Dénest tanárjelöltnek, azon feltétel alatt, hogy menjen ki a ravai ekklesiába nagyapja mellé, s három évig gyűjtött kepejövedelemből saját erején fedezze az egyetemi látogatás szükségleteit. De ez idő alatt Árkosi Dénes is számot vetett; végre előnyösebbnek vélte itthon maradni s az egyház közpénztárába, a megtakarított egyezer magyar forintot, akkori 20

kros ezüst pénzben betéve, mint becsületes szerény ember, s jó népszerű pap, hivatalát a legközelebbi időkhig hiven folytatta, s most kifáradtan az enyhítő nyugalmat élvezi.

Ennyi vajadás s meddő kísérlet után esett kijelölés és választás a szorgalmas tanuló, szerény ifju Székely Mózesre, két évig külföldi egyetemek látogatása határozatván el. Ez emlékre lehangoltabb vagyok, hogysen ismertető rajzot kockáztathatnék. Augustinovics Pál rokoni tekintetért, de nézete ellen ment keresztül e választás, mire a tekintélyes rokon latin mondata, érzékeny fülembé, s szivembe mintha most is busan hangzanék. Szabó Sámuel helyett Tordáról Székely Sándor jött a hittani, s több kapcsolatos tárgy tanári székére, melyet szép költői és lelkesült vallásos buzgósággal teljesen betöltött. Közbe vezette a történelem, s más tantárgyak előadását s az igazgatói kötelességet püspökségéig.

Azonban Fűzi J. helye, a filozofiai tanszék még üresen gyászolt. Ezt sietve betölteni, ennyi bonyodalomból kibontakozni, s egyházunk egére tornyosult sötét fellegeket eloszlatni, akkori csekély erőnket túlfeszítő feladatnak mutatkozott. Hanem most is bebizonyult, hogy „az igaz hívők istene hivei felett örködik.“

A terhes fellegek közül tört ki egy fényugár, talán mint a megváltáshoz vezető fényes csillag, vagy mint az apostolokra özönlő jó lélek sugallata s az unitáriusok szabadelvü, nagy többségü párthiveinek komolyan érdeklődő figyelmét egyszerre Brassai Sámuel felé irányította. És ez ébredés, mint evangéliumi örvendetes hir hangzott el a véghatárokig, hol csak unitáriusok léteztek, hiszen Brassai Sámuel már akkor a rohamosan fejlődni indult tudományos világnak elismert előharcosaként tünt fel, s valóban volt is, mint az manapság is.

Ezekután bekövetkezett a választás napja. Az egyházi tanács összehívását az iskolai igazgatóság eszközölte. Az első éves togás diákok (isk. nyelven „noviciusok“) voltak kötelezett behívó polgárok, sorrendben szombatoként a vasárnapi délelőtti ülésre. Két kiküldött által az esküdt tanácsosok meghivattak. A mint az elő értekezleti titkos ülésből kitört a hirhang: hogy Brassai Sámuel választása is kitüzetett, az iskolai társulat nagyobbjai nem hagyták a fiatal ismeretlen polgártársakra, hanem mellettök, s kívülök, a tanitók tanítványaik révén, mások ismeretség és rokonság utján siettek ismerőseiket, princípálisait s rokonaikat meghívni, s értesíteni ez új és nagy horderejü választási kérdésről. Én is tudom: hogy Farkas Sándoron kezdve Váradi Jánosig tiz buzgó consistort lelkes kéréssel hivtam meg.

Az E. K. Tanácsnak ennél népesebb ülése nagy idők alatt nem volt. A szabadelvü párt nagy többségben jelent meg. Rövid előértekezlet után a választás kitüzetett. Egy öreg aristokratikus merev tekintély kockáztatta ugyan azt az ismert laconicus megjegyzését: „ex omnibus aliquid, ex toto nihil“, de nem is várhatta be a választás eredményét,

ott kellett hagyni dignitárius székét. A választás általános volt. A kevés ellenzék nem is szavazott, úgy hallottuk.

A város már az nap betölt az örömhirrel, mindenki figyelemmel kísérte, e csaknem országos kérdés kimenetelét.

A kolozsvári uri kasinóban, minek én is meghívott tiszteletbeli tagja voltam, — most is tiszteletben megtartott diszoklevélnél fogva — vasárnap délután a társalgó teremben ezen egy tárgy felett folyt élénk vitatás, kölcsönös értekezés, bírálat és határozott elismerés. Báró Weselényi Miklós, Farkas Sándorral szembe állva, (mintha most is hallanám dörgő hangját) „Ti büszkék lehettek Brassaitokra, sokan elperelnek, ha lehetne, tőletek, de mégis csak ott van ő a maga helyén. Valóban lestük, mit tesztek? most látjuk, hogy az első helyre méltók vagytok.“

Eljött azután a székfoglalás ideje is, az ifjuságnak, az iskolának örömmépe. A filozofiai tanszékot foglalta el; de azután időnként a főiskolánkban létezett és kezelt valamennyi tantárgyakban szerepelt, tanított, hiányt, szükséget pótolva, s mint képzett s avatott szakember, sok oldalu ismereteivel legeltette, táplálta éhező és szomjohuzó tanítványait a valódi élettudomány eledelével és italával.

A nevelés és tanítás módszere, órarend és tananyagok feldolgozása új lendületet nyert, mert Brassai Sámuel tanár az alsóbb osztályokra szoros figyelmet fordított. A paedagógiát merőben újjászervezte. Az osztályokat szakkönyvekkel lehetőleg ellátta. A köztanítókat az újabb módszer ismeretére s kezelésére oktatta, bévezette, s iskoláinkat a haladó kor színvonalára emelte.

De mindezeket s még sokkal több és nemesebb vívmányt, kimondhatatlan nyereséggel tulhalad az a nemes, erkölcsi és szellemi győzelem, melyet Brassai Sámuel önzetlen tanári jelleme, minden jóra és szépre képes s önfeláldozásig kész humanus érzéke oly rövid idő alatt, s oly szépen kivivott. Kolozsvári főiskolánk deáki társulata több tíz év óta két ellenpártra volt szakadva, sokszor gyengébb és érzékenyebb tagtársaknak bánatára. (Ennek alapokairól egy későbbi emlékeim rendjén szándékozom szólani) Most örömmel konstatálhatom, hogy Brassai Sámuel fellépésével az iskolai viszony tanár és tanuló között a borból fénykorra változott. Az a hideg tekintély, mely a régieket környezte, verőfényes színt öltött, a családiasságnak rokonkörét megalkotta, az „ipse domine“, „kend“, „fráter“ lesujtó megszólítások helyett, „barátom, öcsém, fiam“ édes hangzású megszólítások a régibb fájó sebeket beheggesztették, s az ifju keblet benső bizalmasság meleg érzetével betöltve, felbátorították, úgy hogy ő nem csak a tudósság világával vezette az ifjut, hanem a szív melegével éltette, ápolta és felbátorította, mint a körülmények kívánták. Tanácssal, vigasztalással, védő szeretettel a folyamodó szív mindig készen találta. Az a spártai zárt magatartás a tanári fenségből, remegést, sőt félelmet árasztott az ifju, néha tévedt, de javítható szivekre; jól esett hát az iskolai társulatnak, mikor

az ész ragyogó fénye mellett a tiszta szív jósága melengetett, enyhített és gyógyított; jól eset követhetni a vezért, kit szeretve tisztelt, s megbántani háladatoson félt! A pártoskodás megszűnt!

Ezek régi jegyzeteim a Brassai korszakról, melyeket ez alkalomra felhasználni illőnek tartottam.

Engedje tisztelt jó uram, hogy végre még egy emléket említsek fel:

Emlékezem, hogy magyar utczában a papilak és Székely Sándor szállása előtt többen egy kis csoportot képezve beszélgettünk; hirtelen Torda felől egy kis fekete felleg emelkedett, melyből csakhamar vakító villám lobbant fel, s rá keményen megrázó csattanás dördült, mire Brassai Sámuel komolyan megjegyzé: „Éz még valakinek életét olthatá el!“ Másnap reggel gyorsan terjedt a hir, hogy Torda mellett Szentmihályfalván az unitárius papot Brassai urat a villám halálra sujtotta, író szobájában, nyitott ablak előtt régi latin könyvből olvasás közben és e gyászhir mellett az is járta: hogy a b. e. öreg papnak saját kívánsága volt ily nemü halált érni!

Mindezek után én ma is kellemesb érzéseim közt gondolok a drága órákra, melyekkel Brassai Sámuel engemet tordai pap koromban megajándékozott, s egy elmélyedt buvárlatra, mikor a kis virágos keretem táblájában két bokor pántlikafű mellett elmerengve órákig kerest, hogy az ezerek közt bár két egymáshoz hasonló szálát találjon, s csak akkor hagyott fel, midőn Csehi Ágnes délebédhez hívta, s karonfogva vezette szerény papi asztalunkhoz, hol Ágnesemmel folytatott vig és elmés társalgással fűszerezte s izlésessé tette egyszerű ebédünket.

Aztán szent kegyelettel őrzöm még azt a védszemüveget, melyet a fagygyugyertyavilág mellett fájó szemeim védelmezésére nekem ajándékozott, de még használatára nem szorultam, hogy szemeim, akkori gyengeségéből kigyógyulhattam. Most is kérem, hogy e kevés időre is hitrokoni szeretetében, becses figyelmében, s legrégibb ismeretségünk szent szövetségében megtartani kegyeskedjék!

Gyöngyösi István.

Alszögi Ilona.

Alszögi Pálnének igen sok a gondja,
Férjhez adja lányát, váltig csak azt mondja.
Gazdag ember kérte, oda is ígérte,
Piros pünköst napján el is jőnek érte.

»Szivem vére, kincsem, Alszögi Ilona!
Búbánat a szived' mért tépi, kinozza?
Gazdag, nemes ember, a ki kezéd kérte,
Térden adhatsz hálát az Istennek érte.

Ne bántson az téged, ha öreg lesz férjed,
Gazdagsága mellett gyöngy lehet az élet,
Gyöngy lehet az élet, irigyelnek érte,
Oh, hogy e szerencsét vén fejem megérte...!◀

Alszögi Ilona hallja e beszédet,
Erőt vesz a lelkén szólni készítő érzet :
»Zárd el a madarat arany kalitkába,
Hadd fürödjön folyvást csak folyó gyémántba,
Tenger fenekéről drága gyöngyöt egyék,
Rab marad örökre, rab marad nem egyéb.
Szabad bokor alján boldogabb ő százszor,
Kivágyik a lelke arany kalitkából...
Madár vagyok én is, szabadságra vágyom,
Pénzért nem adom el arany szabadságom.
Kései vénségnek dermesztő karjába
Hamar elolvadna lányod ifjúsága...
Ezüst tála nem kell, mérget enném róla,
Arany poharába könnyem belefolyna,
Minttha kigyó lenne minden klárisgyöngye
Nyakamra nem tenném, félnék, hogy megölne.»

Alszögi Pálnénak igen sok a gondja :
Férjhez adja lányát, váltig csak azt mondja ;
Gazdag ember kérte, oda is ígérte,
Piros pünkösöd napján el is jőnek érte.

»Szivem vére, kincsem, arany virágszálom!
Varrogass serényen selyem rokolyádon,
Tuli piros rózsza kinyílik akkorra,
Mennyasszony koszorud abból leszen fonva,
Abból leszen fonva, abból kötöm én meg,
Piros pünkösöd napján oltár elé léptek.»

Varrja rokolyáját Alszögi Ilona,
Búbánat a szivét úgy tépi, kinozza ;
Ráperdül a könnye, a míg varrogatja,
Fájó sohajok közt csak azt hajtogatja :
Varrom, anyám, varrom selyem rokolyámat,
Abba fogadom el sirbeli mátkámat.
— Öntözi rózsáját Alszögi Ilona,
Búbánat a szivét úgy tépi, kinozza ;
Ráperdül a könnye, a míg öntözgeti,
Fájó sohajok közt csak azt emlegeti :
Öntözöm, öntözöm tuli piros rózsám,
Mikorra kinyílik, el jó ő is hozzám.

»Drága gyöngyvirágom, szivem édes vére,
Kicsi idő múlva itt lesz a násznépe :
Gyöngyös selyem czipőd hadd huzzam lábadra,
Kékbársony vállfüződ fűzzem a válladra,
Selyem rokkolyádat adjam derekadra,
Török bársony kendőd kerítsem nyakadra,
Mennyasszony koszorud tüzzem a fejedre,
Piros batiszt-kendőd nyujtsam a kezedbe.«

Felöltözött immár Alsözgi Ilona,
Búbánat a szivét majd hogy ki nem oltja.
Szive ugy viharzik, arca könytől ázik,
Ki is megy, be is jó, most hevül, majd fázik.
»Anyám édes anyám, kimegyek egy perczre,
Kimegyek egy perczre virágos kertembe ;
Virágos kertemnek legszebb rózsabokra
Mintha csalogatna édes búcsu-csókra.«

Kiment hát Ilona virágos kertjébe,
Rásirta a könnyét rózsafa levélre,
Rózsafa levélről rózsabimbójára,
Ugy zokogott árván gerlicze módjára :
Hervadj el tövestől legdrágább virágom,
Száradj ki a földig, ugy gyászold halálom ;
Ha gyászodat látja, tán azt is megszánja,
Ki érette ment el a kinos halálba.
Kinos halál is jobb, mint vele nem élni,
Mint vele nem élni s csak titkon elégni . . !

Nem ment vissza többé az anyja elébe,
Kertjéből kiindult a virágos rétre.
Virágos rét alján zúgó folyam árja
Édesgeti váltig, oda híja, várja ;
Susogó szél sugja, zúgó erdő zúgja :
Hogy ha ezt keresed, ez a halál útja.

Beugrik Ilona folyam közepébe,
Másnapra megkapták egy bokor tövébe,
Ezüst levelével a bokor takarja,
Puha arany fővény lesz a derekalya ;
Gyémánt könnyet sir rá az ég kék szeméből,
Bús gilicze sirja szomoru szivéből :
Könyörülő Atyám, könyörülő Isten,
Adj helyet lelkének a magas cgekben . . . !

Özvegy Alsözöginé évek óta várja,
Mikor jó már haza kedves Ilonája.
Fel-felriad olykor éjjeli álmából,
Ki kiált a kertbe rácsos ablakából,
Összesett testben megbomlott a lélek:
A kik arra járnak, szegénytől úgy félnek.

Végh Mátyás.

Egy reformátor hitvese.

— Tört. rajz. Felolvasta a Dávid Ferencz-egylet körében Kolozsvártt, 1889. decz. 15-én a szerző. —

II.

Rendithetlen hit és bizodalom lakta a nagy reformátornak keblét, de mindazonáltal a csüggedés perczeitől sem volt ment. Egy napon nagy buskomorságba esett Luther. Midőn ezt látta hűséges Katája, talpig feketébe öltözött és így lépett szobájába. Luther ekkor csodálkozva kérde őt: kit gyászolsz édes hitvesem? Az utóbbi azt válaszolá: hát nem tudja a Doktor ur, hogy meghalt a jó Isten az égben? Luther megértve neje szavát, intését, így kiáltott föl: „Igen kedves Katám, valóban nagyon kislelkű voltam s úgy cselekedtem, mintha már nem lakoznék Isten a mennyekben!”

Valóban megható látni, mily nagy ijedelem vesz rajta erőt, ha férjét betegség éri. Az 1537-ik év július 6-ik napjának reggelén jó korán kereste föl Bugenhagen városi lelkészt, a következőképpen szólva hozzája: „Kedves Doktor ur, a Krisztus szerelmeért kérem kövessen gyorsan, mert az én kedves férjem nagyon beteg, nagyon aggódom miatta. Önnek tán jobban sikerülend őt vigasztalni, mint nekem. Eppen mintha maga az ördög működnék s őt megszegyeníteni és egész művét sétrombolni akarná!”

Midőn, a már reményt vesztett nő az orvostól, ki Bugenhagennel együtt a halálosan beteg reformátor ágya mellett virrasztott, ama vigasztaló szót hallá, hogy él! örömittasan a lábaihoz borult annak a férfinak, kinek Isten megmutatta azt az eszközt, melyel szeretett férjének visszaadhatá az életet. A mikor tanult, gyakran ült mellette. És ha nem is ragyogtathatta tudományát, mégis teljes figyelemmel követte férje szent és magasztos működését és alkotását s néha jó tanácsal is szolgált Mily gyakran követte neje jó tanácsát, bizonyítják következő szavai: „Kata, ugymond Luther — te mindenre rábirsz, mire csak akarsz!” Kata viszont így szólt: „minden boldogságom a nagy Doktor-nak köszönhetem!” És ha az emberek férjéről beszéltek összekulcsolt kezekkel, szívbeli nagy áhitattal hallgatta azokat. Nem tudós, de igenis kegyes, okos, hűséges, s nagy szívjósággal ékeskedő nőre vágyott volt Luther és ezt meg is találta. A gyakorlatias nő egyszer nagyon meg-

sokalta Luther örökös zsoltár és bibliaolvasását. „Hiszen Isten nem kívánja, hogy folytonosan olvass, hanem igen is azt akarja, hogy minél inkább éljünk Istennek igéje szerint!“ Katának ezen okos beszédére Luther fölsohajtott s ezen látnoki szavakat mondá :

„Igy kezdik az emberek megsokallani az Isten igéjét. Egy rakás új könyv fog napvilágot látni, és az irás ismét a sutba kerül!“

De lássuk a reformátor hitvesét, mint házi asszonyt. Mint ilyennek nem csekély föladata volt. Még mikor Reichenbach polgármester házában volt, látva fáradhatlan munkásságát urnője, azt mondotta neki : „Boldog az a férfiú, kinek ő lesz Márhája!“ És Luther valóság- gal boldog volt! Férje szeretetteljes gondozásán kívül a ház gazdasági ügyeit is ő vezette. És ez nem csekély szorgalmat, körültekintést és ügyességet kívánt. Háza sohasem szükölködött vendégekben. Házához különösen azokat fogadta, kik evangy. hitők miatt menekülni valának kénytelenek, a kik között sok magas rangú is volt. Földjei is voltak, melyeket később művelni kellett, Wittenbergában s később Züllsdorfon is. A reformátor majdnem egészen vagyontalan, jövedelme is nagyon csekély volt. Luther nem tartozott a „jó gazdák“ közé. Mert ha nem is tékozolt, még is kevésre becsülte a pénzt; és ha egyszer elkezdett ajándékozgatni, sem saját, sem övéinek szükségleteire nem gondolt többé; azért nagy szerencse volt, hogy oly nőt birt, ki valamint pénzét, ugy idejét is mindenkor jól és bölcsen tudta értékesíteni és a kire teljesen rábízhatta háztartását.

Miként tudott Kata ily nagy háztartást hat gyermekkel és sok cseléddel ily bölcsen vezetni, tán sohasem lesz egészen kideríthető. Tény az, hogy takarékos volt s hogy nem mindég értett egyett Lutherével, ki mindent oda áldozott, ha segíteni kellett. Tény, hogy kosztosokat fogadott házához, asztalához, kik sokszor csak „Isten fizessével“ térítették meg költségeit fáradságát. Tény, hogy a ház szükségleteit saját természetényeivel fedezte és hogy férjét is nagyon sokszor bevonta gazdasági terveibe. Büszkeségét és örömét helyezé különösen abba, ha a család asztalára oly adományokat tehetett, melyeket ő tenyészített. Ő maga különben oly igen megelégedett és szerény volt, hogy Luther ezen erényeit is gyakran — és nem ok nélkül — dicsőítette.

És most lássuk a nagy reformátor hitvesét, mint anyát, gyermekeinek körében. Kata szívvél, lélekkel anyja volt gyermekeinek, ki magzatait nem bizta mindég Lenke nénikére, hanem maga is játszott velük künn a kertben, vagy benn a szobában. Nagy gonddal ápolta beteg gyermekeit s roppant szívfájdalmat szenvedett, midőn azok közül kettőt a halál ragadott ki az élők köréből. Minden gyermekének sajátlagos tulajdonait, jellemvonásait gondos tanulmány tárgyává tette, s mindegyikért egyforma melegséggel dobogott anyai szíve. Midőn Luther egy alkalommal szívéhez szorítá a pajzán s vidám fiukat, Kata tréfás szemrehányással a csak féléves Margitkát is ölébe tette, azt mondván ;

„Lám ezen gyermek leginkább szorul szeretetünkre, s mégis a Doktor ur egy szóval sem említi s tekintetre sem méltatja, de így van az, az apák csak akkor szeretik gyermekeiket, midőn már kinőttek a bölcsőből — előbb nem igen törődnek velük!“ Kedves Lenke leánya elérvén első születése napját, arczképét Koburgba küldte el férjének, mi fölött természetesen nagy öröme volt Luthernek. Az apa szigorát, mely gyakran oly nagy vala, hogy engedetlen fiát napokig sem bocsátotta maga elé, Kata igyekezett enyhíteni. Ellenben, mikor az apa valamely hosszabb utjáról visszatért, a gyermekek — anyjokkal együtt — riadó örömben törték ki.

Hogy az öröm rózsái Katának sem virultak tövis nélkül, az világos. Mindjárt házas életük kezdetén sok guny és bántalom érte őket. Egyszer egy levelet kapott Kata, melyben Luthert csábitónak, az ördög fiának rajzolták és neki azt tanácsolták, hogy térjen vissza mihamarább az egyedül üdvözítő egyház kebelébe. Midőn a levelet megrendült lélekkel olvasta végig, Luther így szólott hozzá: „Kedves Katám engem hasonló csalétekkel kínáltak, jer vegyük kezünkbe a vándorbotot és térjünk ismét vissza az egyedül üdvözítő egyház kebelébe!“ Kata erre fájdalmas mosollyal tekintett férjére s így szóla: A Doktor ur még tréfálni és nevetni is tud; nékcm pedig úgy fáj a szívem! Kata bizonyosan nagyon csodálhozhatott, midőn a doktor a haszontalan gunyirat hozóját gazdag jutalommal bocsátotta el.

Luther hősi, bátor lelke csakhamar tultette magát az ily gyalázatos műveleteken. Volt Katának más házi keresztje, ennél sokkal súlyosabb is: Luther beteg lett, ő maga oly beteg lett, hogy már holt híreköltötték; két gyermeke meghalt. Legsúlyosabb csapás, mely őt érte természetesen kedves Doktorának halála volt, kit annyira szeretett, kiért annyit aggódott. Rosz sejtelmek bántották szívét, midőn Luther utolsó utjára készült Eislébenbe; és e sejtelmek még nyomasztóbbak lettek, midőn Luther arról értesítette, hogy Isten végzése szerint alkalmasint ott fogja lehunyni örök álmra szemét, hol született. Vajjon mit érezhetett a jó, a hűséges Kata, midőn drága férjét ugyan nagy pompával és még nagyobb részvéttel holtan hozták vissza Wittenbergába, a vártemplomba?

Szomoru özvegyiségében gyermekeit kettőzött gonddal nevelte. A wachsdorfi jószág, mely a választó fejedelem 2000 frtot tevő kegyajándékából vétetett meg, a gyermekek tulajdona maradt.

Luther hiven gondoskodott Katájáról is: a züllsdorfi jószágot néki hagyományozta. A mansfeldi grófok, kiknek körében élete végső napjait töltötte Luther, mint békitő angyal, a hála adóját akarván leróni iránta, 200 frtot ajándékoztak családjának. Fájdalom, a Luther által előre megjósolt háboru, özvegyét is sokat nyugtalanította, sőt e miatt vagyonában is kárt szenvedett.

Életének végső éveit nagyjából Wittenbergában töltötte. A züllsdorfi és wachsdorfi jószágok később keveset jövedelmeztek az em-

litett háborus idők következtében. Szerencsére a dán király támogatta a nagy reformátor özvegyét és pedig fejedelmi bőkezűséggel. Az 1552. évben Wittenbergában a pestis törvén ki, az egyetem azért Torgauba tétetett át. Kata is a pestis elől Torgau városába menekült, de útközben nagy szerencsétlenség érte, mert a mint egy vizen keltek át, a kocsis fölfordult, s ő maga is a vízbe esett. . . Ennek következménye veszedelmes betegség lön, melyből többé föl nem lábadt. Ugyanazon (1552.) év december hó 20-án szenderült jobb létre a nagy szenvedő, kinek hite halálos ágyáig is fényesebben ragyogott az aranyból. Négy gyermeke gyászolta.

Hült tetemei a torgau városi templomban nyugsznak. A sirbolt kőajtájába életnagyságu képe van vésvé. Halotti mezben egy nyitott bibliát szorit szívéhez. Bora Katalin neve a Luther név elévülhetetlen érdemei mellett, fényesen fog ragyogni évezredekén át, mert ő volt Luthernek örömben és bánatban jó Geniusza, kinek arczáról a gondnak nem egy redőjét simítá el, és a ki a világot, melyet Luther ellenségei nem egyszer pokollá akartak tenni számára, paradicsommá változtatta neki véghetetlen szeretete és példás hűsége által.

Tisztelet és dicsőség a jó feleség nevének és emlékének örök időkre!

Grätz Mór.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Itthon.

— A hodmezővásárhelyi egyház életében — írja levelezőnk — a mult év áldásos nyomokat hagyott. A létszám születés és átállás utján 107-el szaporodott. Felolvasásainkat minden felekezetűek nagy számban látogatják, s templomunk is rendesen telve van minden felekezetű hallgatósággal. Az egyházközség adósságaiból 600 frtot törlesztett s pénzalapja 100 frttal szaporodott.

— Szováton sok bajjal küzködik az ifju pap Dézsi Mihály, mert a felnöttek nem tudnak írni-olvasni. A gyermekek között ajándék képpen több könyvet osztott ki, hogy csalogassa őket magához. Már kezd látogatja lenni. Csak kitartás, mert a jó munkának meg lesz a jutalma.

— Az alsó-siménfalvi ekklesia az utóbbi tíz év alatt figyelemre méltó haladást tett. 1882-ig papja volt Ürmösi Kálmán, most szentgericezi pap, s azóta papja Német István. Énekvezér és vallástánító Katona Mihály. Vagyonilag gyarapodott az ekklesia egy darab kaszálóval a Varga József hagyományából, mely a pap részére jövedelmez. Ajándékozott 1880-ban Elekes Györgyné egy temlomi perselyt; 1882-ben Jakabházy Zsigmondné Pakot Polixena 2 drb. selyem urasztali terítőt; a községbeli vallásos nők egy sötétvörös bársony szó- és papiszék takarót és az adományok feljegyzésére egy „arany-könyv“-et. 1884-ben.

Vári Domokosné Lukácsi Amália szószéki használatra egy bibliát. Elekes Dénes egy kaszáló jövedelmét. 1886-ban Kozma Elek egy bélyegzőt a papi hivatalnak; 1887-ben Marosi Lajos torony bádogozási alapul 5 frtot. 1888-ban László Péter 115 frtot folyó kiadásokra. 1879 óta mostanig Jakabházy Zsigmondné urasztali bort Az 1877-ben 175 frttal kezdett kepealap 1180 frt 71 kr. (Ezt könnyű lenne csak tiz év alatt is oda nevelni, hogy a kepének egy részét meglehessen váltani. Ajánljuk ottani hiveinknek az „Unit. K. -ben“ közölt tervezetet A hol amnyi lelkes ember van, ott semmi sem lehetetlen. Szerk.) Sándor Józsefné alap 850 frt 38 kr. „Ekklesiái alap“ folyó kiadások fedezésére 555 frt Ezeken kívül az ekklesia tagjai az időnként eléállott szükségekre nagy készséggel szép összegeket adtak: 1886-ban egy harang öntésre 181 frtot (került 403 frtba). 1888-ban új toronygombra adtak: 255 frtot 10 krt. 1889-ben a templom torony és papilak fedele és falai teljes kijavításához adtak a hivek 572 frt 15 krt. (került 663 frt 97 krba.) Az egyház gondnoka Elekes Ferenczet a buzgó ifjú pap mellett nagy dísmérés illeti ezekért a sikerekért. Tetemes összeggel segédkezett: László Péter Radnótról 50 frt. Elekes Józef m. számvevő 25 frt. Varga András 15 frt. Marosi Lajos 5 frt, még a szegény özvegy asszony is adott legalább 20 krt. A köri dalkor 45 frt 44 krral járult Az ekklesia a kereszturi 5 ik tanszékre 50 frtot, a Ker. Magvető pártolására 4 frt, a Dávid F. Egylet alapító tagdíjába 10 frtot szavazott meg. Ime egy székely unitárius ekklesia 10 éves munkássága! Pénzben vagy értékben összegyűjtött és részint felhasználta közel 4000 frtot, vagyis minden évben 400 frtot. Meglepő, buzdító és bátorító eredmény! Az igazi lelkesedés, a vallásos hit csodákat tud mivelni A siménfalvi ekklesia és papja megnyngvással tekinthet erre a tiz esztendőre!

— Az udvarhelymegyei népnevelési egylet a rendelkezésére álló alapok jövedelméből többek között az enlaki, büzödi és tordátfalvi unitárius iskoláknak 10—10 frtot adott segély-alap létesítésére.

— Az E. K. Tanács a téli vizsgálatok tartása alól felmentette a jelen évre mind a három felsőbb tanintézetet, a mostan uralkodó influenza járványra való tekintettel. A járvány a sz.-kereszturi iskolánál volt nagyobb mérvű, de veszélyes ott sem

— A „Néptanítók Lapja“ minden iskolának, s minden tanügyi hivatalnak ingyen fog megküldetni a lap szerkesztősege által, ha a községi előljáróság az új iskola létezését igazolja s a kir. tanfelügyelő a kérését láttamozza.

Angliában.

— Az angol unitárius társulat a jelen év kezdetére egy évkönyvet és egyházi névtárt bocsátott ki. Az eddigieket magán vállalkozók szerkesztették. Ez az érdeemes titkár műve. Minden tekintetben értékes könyv. A pontosság dolgában becsületére válik az érdeemes titkárnak Ierson-

nak. Tartalmazza az egyház rövid történelmét, hitvallását, melyet jövő számunkban közlünk; s a társulat az egyház és a tanintézetek részletes ismertetését.

— A Britt és külföldi unitárius társulat több kisebb társulattól alakult. 1-ső volt a keresztény ismeret és az erény gyakorlása terjesztésére 1791-ben alakult társaság. 2-ik az 1806-ban alapított unitárius-alap társaság. A mostani ennek nyomdokain halad. A 3-ik az 1819-ben az unitáriusok polgári jogai védelmezésére alakult társulat volt. A mostani társulat 1825-ben szerveztetett s ezek a következő évben csatlakoztak hozzá. A könyv és füzetek terjesztése és missioi munka volt legnevezetesebb feladata. A múlt évben könyveken kívül 80,000 füzetet bocsátott szét az ország mindenik részébe. A társulat célja: az unitárius kereszténység terjesztése a hazában és külföldön; az istentisztelet gyakorlása elősegítése; a bibliai, theologiai és irodalmi ismeret terjesztése s egyszesmind a hitfelek polgári jogainak és érdekeinek védelmezése. Az utolsóra most ritkábban van szükség. A társulatnak tagjai azok, akik évenként bizonyos pénzüsszeggel járulnak a társulat támogatásához. A társulat évi gyűlését pünköst csonka hetiben tartja, a mikor a hivatalnokok választatnak, u. m. az elnök, igazgató tanács, a titkár, a pénztárnok, a számvető, az alelnökök és a hazai levelezők. Ezekből a legalább 50 frtot fizető társaság két biztosából áll az egyetemes tanács. Az egyetemes tanács egy évben legalább négy gyűlést tart. Jelenleg hét fiók-társaság tartozik a társulathoz.

Amerikában.

— Egyesülni készülnek az unitáriusok, az universalisták és más szabadelvű keresztények. Vallásos nézeteik Istenről, a bibliáról, a Krisztusról, a csodákról stb. jó részt megegyeznek. Egyházi szervezetök az universalistáknak legszilárdabb; az unitáriusok évről-évre gyarapodnak. Ezeken kívül számos jeles egyházi szónok van az államokban, a kik örömmel csatlakoznának az egyesülethez, mely a szabadelvű egyházaknak sok vívmányt biztosíthatna. Kivánjuk a sikert keresztény testvéreinknek!

Egyleti élet és munkásság.

A D. F. E. f. havi felolvasása lapunk zártakor fog tartatni, s e miatt csak a jövő számban adhatunk tudósítást.

Ingyen példányok. A D. F. E. választmánya elhatározta, hogy az „Unitárius Közlönyből“ 100 példányt ingyen fog küldeni a téli hónapokra, oly nevekre, a melyeket a fiók-egyletek felterjesztenek. Eddigél még csak egyik fiók-egylet tett eleget a felhívásnak. Szeretnők ha a többiek nem késnének sokáig. Az e k k l é s i á k is helyes dolgot csele-

kednének, ha a munkára kiköltözött szegény tagoknak megrendelnének egy-egy példányt.

Udvarhelyi kör. A D. F. E. udvarhelykörü fiók-egylete nov. 27-én Hom.-Szent-Pálon gyülést tartott. Vágygyal és reménnyel siettünk oda, s mintegy 24 egyházi és néhány világi tag azon ellenállhatlan erőttől lelkesítve jelent meg, hogy az elaludt leányzót, melynek bölcsője itt ringott először, új életre keltsük.

Elnök a f. e. történelmére való visszatekintéssel nyitja meg a gyülést. Rámutat a változásokra, melyek történtek közelebről ez egyházkörben, köszönti a gyülést, annak új tagjait Midőn lelkes szavakban hatással szól észhez-szívhez s a mulasztás kipótlására komolyan szólít, a kitörő éljenben, mely szavait követte, a jobb jövő biztató reménye visszhangzott.

A jegyzőköny felolvasása után, mindjárt a tisztújítás vette kezdetét. Elnöknek esperes Darkó Sándor jánosfalvi, alelnök és könyvtárnoknak Egyed Ferencz szentpáli, pénztárnoknak Kisgyörgy Sándor vargyasi, jegyzőnek Sándor Gergely dersi papok egyhangulag kikiáltattak.

A központi választmánynak 4—1889. számú leiratára közgyülés újabban meghatározza, hogy évenként két gyülést s azokon felolvasásokat és vitatkozásokat tart. A leirat azon kívánalmára, hogy a fiók-egylet 5% helyett 10%-ot küldjön fel a központi pénztárba, azon korábbi határozata mellett marad, mely szerint 5%-ot enged át a főgyületnek, 5%-ot pedig a maga javára tőkésít, esetleg könyvtára gyarapítására fordít, égető szükségét érezvén az önmivelődést hathatósan előmozdító ily célú befektetésnek.

Legtöbb időt igénylő tárgy, melynek messze jövőbe kiható fontossága csaknem mindenkinek ajakára az érdeklődés szavait hozta: a z é n e k e s k ö n y v u j k i a d á s a v a l a .

A gyülés egy másik s közfigyelmet keltő tárgya Egyed Ferencz szentpáli pap felolvasása volt: „A kepe megváltásról.“ E nagy gonddal, helyzetünk jó megfigyelésével, igazi körültekintéssel írott felolvasás reánk meggyőző hatással volt s nemcsak jegyzőkönybe iratása lön kimondva, hanem mint egyleti tulajdonnak hivatalból való felküldése is, hogy így alkalmat nyujtsunk e közérdekű tárgynak minden oldalról megvilágítása s minél többek hozzászólásához.*)

A számadás tiszta és hű vezetésiért pénztárnoknak köszönet szavaztatik s meghagyatik, hogy a felajánlott 5%-ot 1889. évről a közpénztárba felküldje, a hátrálékos tagokat pedig részvényeik kifizetésére s sürgesse.

A néhány tanító által Udvarhelykörben kezdeményezett s e beces

*) A felolvasás felküldetett, de a jelen számban nem adhattunk helyet neki. Lesz gondunk rá, mivel az ügyet fontosnak tartjuk. — Az énekes könyv ügyében nyilvánított véleményét a szerkesztő bizottság elébe terjesztjük.
S z e r k.

lapban is felemlített dalkör az alakulás nehézségein már túl van. Jól esett mindnyájunknak az a kellemes meglepetés, mely szerént fíók-egyletünk s a dalkör összejövetele helye és ideje összetalálkozott. Volt alkalmunk az eddigi munka szép sikerében gyönyörködni s kívánni e helyen is: vajha minél gyakrabban lenne összetalálkozásunk.

S végül e becses lapban is, hadd írjuk nevét az elhunytak sorába azon férfiúnak, ki f. évi decz. hó 6-án hunyt el, ki a régi gárda tisztel-etre érdemes tagja volt, ki szívvvel, lélekkel s oly nemes önérzettel szolgálta a hazát, az egyházat, hogy frissen hantolt sirjánál boldog meg-nyugvással mondhatjuk:

„Hiába tapsolsz rettenetes halál,
Kik érdemekkel nyertek jó emléket,
Kik nemcsak magok hasznára éltek:
Büszke hatalmad alá nem esnek!“

E férfi szentgericzei J a k a b L a j o s, a régi Udvarhelyszék fő-jegyzője, utóbb törvényszéki és árvaszéki bírása, a sz-kereszturi uni-tárius közép-iskola s az udvarhelyi egyházkör felügyelő gondnoka volt. Az egyházkör, érdemei méltánylására, koszorut tett ravatalára s kedveseivel együtt őszinte könnyűkban siratta meg, kívánva:

„Legyen csendes álma és áldott emlékezete,
Mit igazán kiérdemelt, kristály tiszta jelleme!“

Ders, 1889 decz hó 21-én.

Sándor Gergely, f. e. titkár,
dersi pap.

A pálinka megdrágult. Mit csináljunk? A regale megváltása azt a szomorú újévi hírt hozta, hogy ezentúl a pálinkához egy néhány kraj-czárral drágábban juthatni, mint eddig. A nép jövedelem forrásai nem szá-rodottak, a pálinka nem javult, hanem rosult. Mihez forduljon a szegény ember, hogy magán segítsen? Mi egy igen jó tanácsos szolgálunk azoknak a t. olvasóknak, a kiket ez a baj érint: ne vegyenek pálinkát. Ugye-bár, hogy ha egy darab ruhára van szükségünk, s a melyiket szeretnénk: igen drágáljuk, a melyik nem drága, azt rosznak tartjuk, ott hagyjuk mind a kettőt s haza visszük a pénzünket. Igen ám, de a pálinka vásárnál még egyéb baj is van, az t. i. hogy egy-két percz múlva sem pénz, sem posztó nincsen, mert a pálinka elfogy az üvegből s a gyomot is csak kevés ideig rájga. No hát ez a kettő együtt sem sokat ér. Mi ugy segítünk a bajon, a hogy másnak ajánljuk t. i. nem iszunk s egészen jól is érezzük magunkat:

Kimutatás.

a D. F. E. pénztárába befizetett tagsági s előfizetési díjakról s adományokról.
(3. közl. 1889 decz. 22-től 1890 január 18-ig.)

1 frt rendes tagsági díjat fizetett:

- 1888-ra: Nagy Olivér, Torda. Csehi Sándor, Szamosujvár.
- 1889-re: Boros Györgyné, Leitner János, Kolozsvár. Dr. Gelei József, Naszód. Nagy Olivér, Torda. Marosy Ferencz, Gy.-Fehérvár. Sikó Lajos, Péter

Sándor, Kupeczné Vári Hermin, Dormstauder József, Czakó József, Tóth István, Kolozsvár. Berde Ferencz, Gyergyó-Alfalu. Török Áron, F.-Rákos (5 frt 1885—1889.) Sárosi József, Tarcsafalva. Mátéfi Ferencz, N.-Bánya. Orbók Mór, Pózsony. Császár János, Berki József, Berki Ferencz, F. Szabó János, S. Szabó János, Kozári János, D. Berki János, Listár István, ifj. Szokó István, Nagy József, Takács János, Gróf János, D. Molnár János, Szalay Péter, Berki István, Csizmadia János, Simó János, Polgárdi.

1890-re: Dr. Gelei József, Naszód. Nagy György, Kolozsvár. Ferenczi Lajos, Felső-Rákos (6 frt 1885—90), Marosy Ferencz, Gy.-Fehérvár. Muzsnay József, D.-Szt.-Márton. Földesi Sándorné, Földesi Mariska, Vári Albert, Augstein Gyula, Debreczeni Sándorné, Müller Gyula, Kolozsvár. Warga Lajosné, Sárospatak. M. Farkas Sándor, Budapest. Faragó Samu, Schön Henrik, Léva. Gerjovits József, Baranya-Somberek. Sárosi József, Tarcsafalva. Gábor Dénes, F.-Szóváth. Mátéfi Ferencz, N.-Bánya. Fúzi Katinka, N.-Enyed. Varga Dénes, Torda. Simó János, Csizmadia János, Polgárdi. Simonich Zsigmond, Perlasz. Huszár Károly, Folt. Székely Miklós, Székely Ödön, Torda.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizetett:

1888-ra: L. Berde István, Szolnok.

1889-re: Szász Domokos pü-pök, Kolozsvár. Lukács Sándor, Torda. Lázár Gyuláné Kasztner Janka, Kolozsvár. L. Berde István, Szolnok. Szócs Márton, Cs.-Szereda. Kovács Lajos, Topánfalva. Wilhelm József, Kolozsvár. Mátéfi Ferencz, N.-Bánya. György Mór, Bukarest (1 frt egy féltre.)

1890-re: Sándor Mózes, Sz.-Újvarhely. Muzsnay József, D.-Szt.-Márton. Zoltán Béla, Sz.-Ujvár. Biás István, Szucsáki Imre, Kolozsvár. Rédiger Soma, Torda. Dr. Balog Pálné, Déva. Jakab Elek, Budapest. Balogh Gyula, Szombathely. Gerjovics József, B.-Somberek Sebes Pál, Budapest. Damokos Árpád, Tamási, Mátéfi Ferencz, N.-Bánya. Csegezi Pál, M.-Régen, (1 frt 40 kr.) Szigethi Csehi Sándor, Torda. Kisgyörgy József, Önképzőkör, Dombó. Dr. Gelei Lajos. Ó-Radna. Agh Ferencz, B.-Hunyad. Simonich Zsigmond, Perlasz. Tornyo Ödön, Budapest. Kiss András, Somogy-Csurgó.

A j á n d é k o z o t t: Jánosi Gergely alap. tag. Kolozsvár. 1 frt. L. Berde István, Szolnok, képekre 90 kr. Dr. Gelei Lajos, Ó-Radna 24 kr.

Egyleti kiadványok árában befolyt 86 kr.

Dr. Veress Vilmos, pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek: F. S. urnak Léva Szives köszönet a fáradozásért. — S. J. Polgárdi. Küldöttem — Érdeklődőnek. A „Rövid jegyzetek egy hosszú utról“ folytatódni fog. Eddig is csak azért szakadt meg, hogy más közleményeknek hely jusson. — B. Gy. Torda. Egy kevés türelmet kérünk — Több íróársónknak. Több becses dolgozatra csak később kerithetünk sort, de mindennek el jó az ideje. — Török Á. esperes urnak, a pénzüsszeget köszönettel vettük s a többiért bizalommal várunk K. A. esperes urnak. A baráti szives levelet köszönettel vettem. A választ — remélem — kaptad. A t. f.-e tagnak a multévit szivesen megküldjük. — S. J. Úrvös gondolatodra válaszoltam. Kaptam. — E. F. Jó lesz mégis hogy ismertessük a főelveket. A tárgy megérdemli. Jövökör. — D. M. Örömmel vettük. Ezt a bünt ostromolni kell. Sor kerül rá

Halottak emléke.

Özv. Vass Miklósné, szül. Szabó Anna meghalt Szent-Ábrahámon f. hó 16-án, élete 82-ik, özvegysege 39-ik évében. Az első oly nagy idő, mely kevésnek jut osztályrészül, a másik olyan terhes, a melyet felette nehéz elviselni. Vassné olyan önálló jellem volt, a ki minden bajon felül tudott emelkedni. Testi lelki ereje élete végéig kitartott azzal a szívóssággal, a mely az egész család legtöbb tagját jellemezte. Apja Szabó Sámuel, volt kereszturi, később pedig tordai tanár, száz éves korában a legszabatosabb irállyal írta egyházi beszédeit. Régen sokat irt, mostanában sokat olvasott. A megboldogultnak éppen most volt indulóban egy nagy rakás angol könyv olvasmányul. Több elmélkedést és sok szép rajzot közöltek tőle a kolozsvári lapok. 1887-ben a D. F. E -ben is felolvastatott tőle egy érdekes rajz az 50-es évekből. Előttünk van egy elmélkedése „Lehet-e boldogság a földön?“ Nemcsak azt látjuk ebből, hogy oly sokat olvasott, a mennyit kevés nő, hanem azt is, hogy mély bölcsészeti megfigyelő volt. Irodalmi munkásságát csak egy részben ismerhetjük, mivel álnév alatt irt. Az angol, német és francia nyelveket jól ismerte, s önálló könyvet is fordított le. Ismereteit kevésre becsülte. Midőn ezelőtt két évvel kértem, hogy írjon nekünk egy-egy vidéki levelet, nagy szerényen ezt válaszolta: „Nem álszerénység, nem nyeglegség, hogy kéretni akarnám magamat, hanem őszinte bevallása tehetlenségemnek betölteni azt a szép tisztet, mit számomra kijelölni akar.“ Ebből a leveléből gyermekkorára vonatkozólag ezeket a jellemző sorokat idézhetjük: „Gyermekkoromban tanultunk egy kis kátékézist, egy kis geographiát, egy kis mithologiát, s ezeket is mind csak rövid kivonatba. Aztán németből, francziából annyit, hogy a könyvekből, a mit akartam, megértsem. Idegen nyelvet beszélni nem tartottam szükségesnek. Ugy hittem, ki magyar kenyeret eszik, bármi nemzetségű legyen, tudnia kell magyarul. Mit aztán olvasásból és saját erőmből merithettem ebből telt ki minden életbölcsességem. Akkor nem volt szokás többre tanítani a leányokat. Ez hiszen elég is egy nőnek megélni a maga körében, de írónő nem lehet belőle. Megvallom még most is bámulom a nőket, kik regényeket, színműveket irnak.“ Egyik régi ismerősétől azt hallottam, hogy úgy tudott latinul, hogy apja helyett a latin dolgozatokat javította. Közügyekért tudott és szeretett áldozni. A székelykereszturi unitárius gymnasiumhoz, kedves apja emlékére, egy 1000 firtos alapítványt tett „Szabó-Mikola Sámuel tanszék“ czim alatt, mely részben be van fizetve — Vass Miklósné a Dávid Ferencz

Egyletnek alapító tagja volt. A szentábrahámi unitárius ekklesia szellemi haladásáért sokat buzgolkodott. Éppen ennek az érdekében nagy tevékenységet fejtett ki a legközelebbi papválasztás alkalmával. Mindig munkálkodott. A nemesért, s a szépért ifui hévvel lelkesedett. Hazáját szerette, mint igaz honleány, a nép neveléséért sokat tett, mint mivelte szellem. Sokat élt, de nem élt ok nélkül. Nyugodjék csendesen!

Móricz Ferencz Január hó 11-ike óta a nemzet napszamosai se-
rége egy önérzetes és becsületes munkással kevesebb, mert ekkor meg-
halt Móricz Ferencz az unitárius főiskola mellett levő 1-ső és 2-ik elemi
osztályok tanítója. Nyolcz évig vitte a legterhesebb munkát szeretettel,
kitartással A zenéhez jól értett, azt is tanította s olyan hegedü-iskolát
irt, a melyet szakértők kiadandónak nyilvánítottak. Szépiró volt, a szép-
írást jó sikerrel tanította s igen czélszerű irkákat szerkesztett és adott
ki. Tetőtől talpig derék és hasznos ember volt. Neje gyászolja, mi fájlaljuk.
Csak 28 évet élt. Nyugodjék békével!

 Lapunk jelen számát a már jelzett választmányi határozat-
nál fogva a mult évre hátralékosoknak nem küldtük meg.
A lap félre van téve s a hátralék vétele után azonnal küldjük. Kérjük,
sziveskedjenek kiegyenliteni a tartozást.

**Az Unitárius Közlöny I-ső és II-ik köteteiből teljes példányokkal
szolgálhatunk I frt 20 krajczárért.**

*Jelen számunkhoz Brassai Sámuel egy fénynyo-
matu arczképét csatoltuk és egynegyed ívvel bővi-
tettük.*

T A R T A L O M.

Betegség után. (Költemény.) Nagy Lajos	17	sa 1837-ben. (Emlékeimből V.) Gyöngyösi István . . .	19
Az unitárius püspök a közegész- ségügy érdekében	17	Alsözgi Ilona. (Költemény.) Végh Mátyás	23
Emléksorok. (Költemény.) Csifó Salamon	19	Egy reformator hitvese. II. Grätz Mór	26
Brassai Sámuel arczképe	19	Egyházi és iskolai mozgalmak	29
Brassai Sámuel tanárrá választá- sa		Egyleti élet és munkásság	31
		Halottak emléke	35